

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/668/2021#Text>.

9. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне самоврядування*. 2008. Вип. 1. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf.

10. Шундигов К.В. Механізм правового регулювання : учеб. пособие ; под ред. А. В. Малько. Саратов : СГАП, 2001. 102 с.

Людмила РИБАЛЬЧЕНКО

доцент кафедри економічної та інформаційної безпеки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат економічних наук, доцент

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Тіньова економіка виступає економічною діяльністю, яка заборонена чинним законодавством України. Економіка жодної країни світу, не позбавлена ще, на жаль, свого певного тіньового сектора. Від рівня тінізації економіки залежить стан соціально-економічних процесів в державі. Він показує частку несплачених податків державі через створення різноманітних схем від їх ухилення та втрат бюджету країни.

Оцінювання рівня тіньової економіки в Україні відбувається Державним комітетом статистики, Міністерством економіки, а також міжнародними експертами та організаціями, які спеціалізуються на таких питаннях.

Для вимірювання рівня тіньової економіки використовується чотири методи: електричний, монетарний, метод “витрати населення – роздрібний товарообіг і послуги” та метод збитковості підприємств, кожен з яких охоплює певну сферу національної економіки. Розрахунок рівня тіньової економіки здійснюється з використанням удосконалених методичних рекомендацій, затверджених наказом Мінекономіки від 20 січня 2021 року №104. За даними Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування відділу з питань економічної безпеки, детінізації економіки та статистики, інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні у 2021 році становив 31 % (рис. 1) [1].

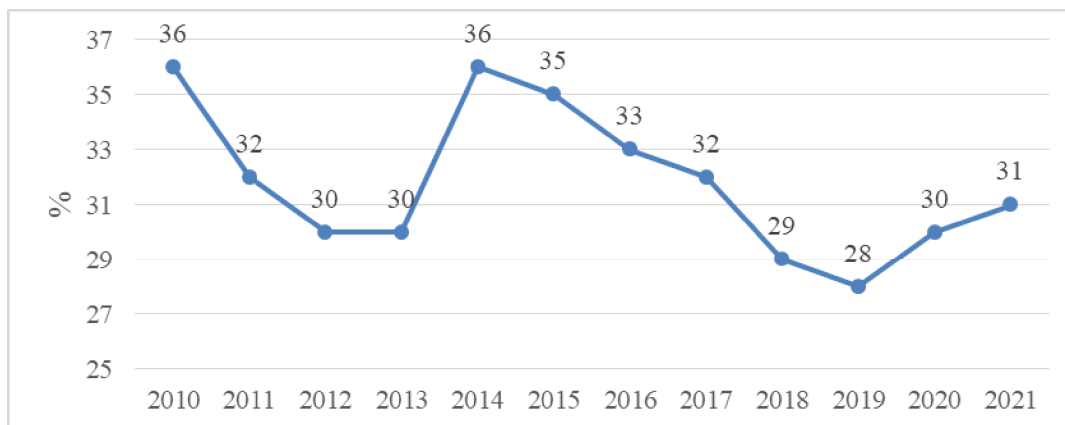

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні у 2010-2021 рр.

З 2014 по 2019 роки, відбувалося зменшення рівня тіньової економіки в країні відносно офіційного обсягу валового внутрішнього продукту – із 36 до 28 %, а із 2020 знову зростання – до 31%.

Дослідження рівня тіньової економіки за видами економічної діяльності є таким, що відбулося зменшення рівня тіньової економіки за період, що досліджувався (рис. 2).

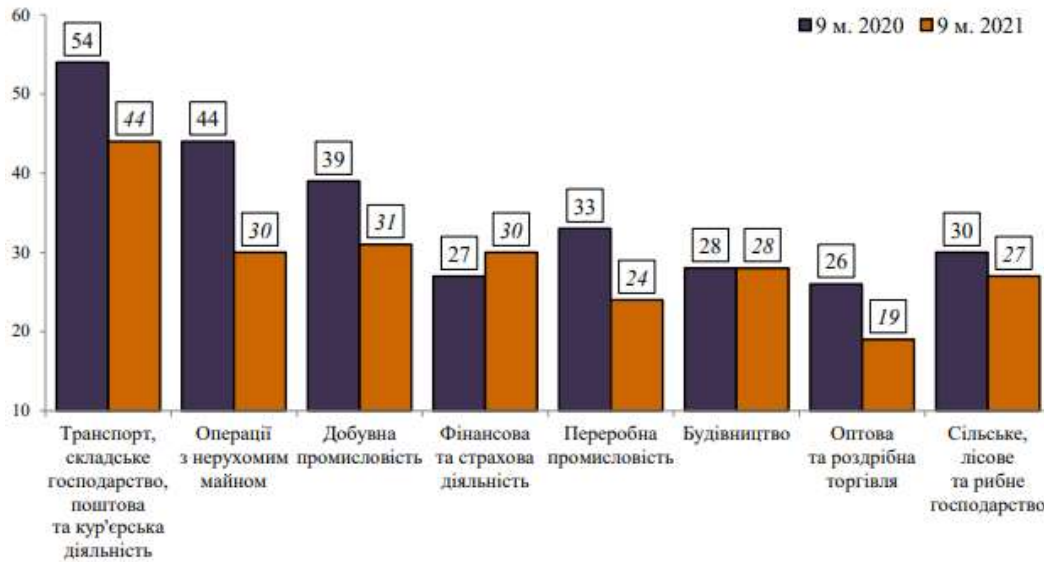

Рис. 2. Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності, % від обсягу офіційного ВДВ відповідного ВЕД

Найбільший рівень тіньової економіки охоплює транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність (від 54 % за 9 міс. 2020 р. до 44 % за 9 м. 2021 р.). Другу сходинку посідають операції з нерухомими майном (від 44 % за 9 міс. 2020 р. до 30 % за 9 міс. 2021 р.). Третю сходинку посідає добувна промисловість (від 39% за 9 м.2020 р. до 31% за 9 міс. 2021 р.). Зростання рівня тінізації економіки спостерігається у фінансовій та страховій діяльності” – із 27 до 30 % відповідно. Далі йде переробна промисловість, де відбулося зменшення рівня тіньової економіки із 33 до 24 %. Незмінним, на рівні 28%, залишилося будівництво; далі – оптова та роздрібна торгівля із зменшенням частки тіньового сектору – із 26 до 19%, та сільське, лісове та рибне господарство – із 30 до 27 % відповідно [1].

Існує три сфери тіньової економіки: неофіційна економіка – легальні види економічної діяльності, в яких відсутнє фіксоване офіційною статистикою виробництво товарів і послуг, приховування цієї діяльності від податків; фіктивна економіка – хабарництво, приписки, спекулятивні угоди й інші види шахрайства, пов'язані з одержанням і передачею грошей; підпільна економіка – усі заборонені законом види економічної діяльності.

Високий обсяг тіньового сектору в національній економіці негативно впливає на економічний розвиток та стан економічної безпеки окремих галузей економіки та країни в цілому. Тіньова економіка є причиною поглиблення наявних в економіці дисбалансів, залишаючись одним із найбільших викликів економічної безпеці держави, тенденції зміни яких сьогодні та в подальшому визначатимуть сценарії розвитку економіки країни [2].

Доходи, отримані з тіньового бізнесу, слугують джерелом злочинної діяльності, корупції, тероризму. Є висока ймовірність того, що покарання за скоєння правопорушення законів підвищує ціну нелегальності, підводить до вибору ведення діяльності в легальному секторі економіки [3].

До основних причин тіньової економіки належить надмірне податкове навантаження та нерівномірне його розподілення на платників податків, низький рівень податкової дисципліни, надмірне регулювання підприємницької діяльності, взаємозв'язок бізнесу з кримінальними структурами, недосконалість існуючого законодавства, корумпованість гілок влади та ін.

Необхідно зазначити, що основними чинниками, які стримують рівень детінізації економіки, є низький рівень захисту прав власності, недостатній рівень захисту інтелектуальної власності, низький рівень захисту прав інвесторів та протидія зловживанням на ринку, недосконалість судової системи країни, високий рівень корупції в країні, створення різних схем вивезення та ввезення контрабанди товарів на території

держави.

Отже, тінізація економіки є загрозою економічній безпеці України, яка негативно впливає на всі сфери життя, обсяги та структуру валового внутрішнього продукту, призводить до втрати податкових надходжень та змушує державу отримувати кредити від міжнародного валютного фонду, що призводить до зростання боргових зобов'язань держави.

1. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL : <https://www.me.gov.ua>.
2. Rybalchenko, L., Ryzhkov, E., & Ohrimenco, S. Modeling economic component of national security. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2021. Vol. 1(1), p. 25-36.
3. Рибальченко Л.В., Косиченко О.О., Рижков Е.В. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку України // *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. – 2019. – № 2 (103) . – С. 175-183.

Людмила РИБАЛЬЧЕНКО

доцент кафедри економічної та інформаційної безпеки, кандидат економічних наук, доцент

Владислав МАРКЕЛОВ

студент магістратури ННІ права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Україна – це наша державна, правова, демократична, вільна й незалежна держава, яка з моменту проголошення її незалежності здобула значний розвиток в усіх сферах підприємницької діяльності, в тому числі економічній сфері. Цим пояснюється, що підприємницька діяльність потребує значної уваги економічній безпеці, яка є основою для зміцнення національної безпеки.

Зокрема, з огляду на вищенаведене, можна конкретизувати потенційні загрози економічній безпеці, які проявляються на тому чи іншому етапі здійснення підприємницької діяльності. В економічній сфері, як і в будь-якій іншій? присутні загрози, які унеможливають ефективно її здійснення.

У процесі виявлення, аналізу та прогнозування потенційних загроз у межах концепції враховуються об'єктивно існуючі зовнішні і внутрішні умови, що впливають на їхню безпеку. До таких слід віднести такі: нестабільну політичну ситуацію в країні, соціально-економічну, криміногенну ситуації та війну, яка почалася і триває, недосконалість чинного законодавства, зниження моральної та виробничої відповідальності громадян.

Зростання рівня злочинності в усьому світі та в нашій країні відображається на всіх сферах діяльності. Зростання видів економічних загроз пов'язано із розвитком економічної інтеграції, глобалізацією світової економіки та іншими факторами, які впливають на економічні процеси. Злочинність в економіці має системний характер. Значні правопорушення в економічній діяльності відбувається в банківській та кредитно-грошовій діяльності, шахрайство у сфері закупівель, злочини у сфері будівництва, добувної промисловості, транспорті, відмиванні доходів, отриманих злочинним шляхом, та ін.

Важливим є впровадження на законодавчому рівні більш суворих санкцій та зростання кримінальної відповідальності за посягання на економічну безпеку як на рівні підприємницької діяльності, так і на державному рівні.

Найбільшу небезпечну загрозу підприємництву становить організована злочинність. Саме нелегальні угруповання надають силовий тиск на комерційну структуру доти, доки вона не погоджується платити регулярну данину.

У сферу нелегалів потрапляють всі сфери бізнесу, що приносять найбільший дохід: експорт нафти і металів, імпорт продовольства та ін. Реальні власники бізнесу глибоко